ANUL VII. — No. 1866. O SINGURĂ EDIȚIE LUNI, 16 MAIU, 1894.

NUMERUL 15 BANI

ABONAMENTELE
INCEP LA 1 ȘI 15 ALE FIE-CĂREĬ LUNĬ
SI SE PLATESC TOT-D'A-UNA INAINTE

IN *Bucureștĭ* LA CASA ADMINISTRAȚIEĬ
DIN *Județe* ȘI *Streinătate* PRIN MANDATE POȘTALE
UN AN ÎN ȚARĂ 30 LEĬ; ÎN STREINĂTATE 50 LEĬ
ȘASE LUNĬ . . 15 » » » 25 »
TREĬ LUNĬ . . 8 » » » 13 »

Un numer în streinatate 20 bani

MANUSCRIPTELE NU SE INAPOIAZA

Adevĕrul

Să te ferești Române de cuiŭ strein în casă

V. Alexandri.

NUMERUL 15 BANI

ANUNCIURILE
DIN *Bucureștĭ* și *județe* SE PRIMESC *numaĭ la Administrație*
DIN *Streinătate*, DIRECT LA ADMINISTRAȚIE ȘI *la toate oficiele de publicitate*
ANUNCIURĬ LA PAG. IV . . . . . 0,30 b. linia
» » » III . . . . . 2,— leĭ »
» » » II . . . . . 3,— » »
INSERȚIELE ȘI RECLAMELE 3 LEĬ RÎNDUL.
La Paris, ZIARUL SE GĂSEȘTE DE VÎNZARE CU NUMERUL LA *kioșcul No. 192, Boulev. St.-Germain*

UN NUMER VECHIU 50 BANI

ADMINISTRAȚIA
PASAGIUL BĂNCEI NAȚIONALE (CASELE KARAGEORGEVICI)

Director politic: ALEX. V. BELDIMANŬ

REDACȚIA
PASAGIUL BĂNCEI NAȚIONALE (CASELE KARAGEORGEVICI)

COMERȚ, COPII!

Cînd spuĭ cuĭ-va că societatea burgheză nu-ĭ prielnică pentru desvoltarea artelor, îțĭ răspunde că eștĭ prevenit, că facĭ și din afirmarea asta o armă de luptă, că în sfîrșit vezĭ totul prin prizma socialistă.

Cu toate astea, rămînem în părerea noastră că veacul de aur al arteĭ este înainte, într'o lume maĭ ideală, maĭ puțin comercializată și ne maĭ întemeĭată pe concurență. In ziua de azĭ, cînd negustoria învinge toate pornirile generoase și toate avînturile lipsite de spiritul comercial, arta se refugiază din ce în ce în cîte un colț nevăzut; acolo ea îșĭ păstrează neatinsă nevinovăția-ĭ idealistă, — ĭar în locul eĭ apare la lumina mare a vitrinelor un soĭŭ de măsgăleală cinică, un fel de parodie a arteĭ, care este ca o protestare vie în potriva visătorilor neoportunĭ.

Se întîmplă un contrast, care pe mulțĭ îĭ înșală. Se pare că nicĭ odată nu s'a produs cît se produce acuma, cataloagele librăriilor sînt pline de titlurĭ, chioșcurile se dărîmă sub mormanele de reviste, mașinele tipografice aŭ ajuns rotative și mișcate cu aburĭ, e un personal întreg ocupat cu tipăritul. S'ar părea că sîntem în plin progres.

Eĭ bine, tocmaĭ aerul acesta de fabrică, de industrie, care 'nconjoară operele de artă cum ar înconjura o pĭele la tăbăcăriile perfecționate, îțĭ daŭ impresia reală că tiparul merge înainte, dar arta dă 'napoĭ.

Dacă s'aŭ dus vremile cînd apariția uneĭ cărțĭ erà lucru rar; dacă aŭ dispărut timpurile cînd artistul scrià numaĭ pentru un senior, — nu-ĭ maĭ puțin adevărat că azĭ artistul scrie pentru un senior și maĭ pretențios, pentru pĭață. Regulile cerereĭ și oferteĭ, care cîrmuĭesc producția în general, se aplică și literatureĭ. Se scrie nu pentru mulțămirea intimă a bĭetuluĭ artist, ci după cererea patronuluĭ care se numește public. Precum meseriașul nu execută de cît o muncă mecanică, în care nu intră de loc gusturile luĭ estetice, — tot așà și scriitorul, gîndindu-se vecĭnic la gustul publiculuĭ, aruncă în tîrg marfa care convine...

O simplă presupunere:

Eștĭ artist. Din fire sentimental, pornit să te inspirĭ dintr'o noapte frumoasă de Maĭŭ, vibrînd sub emoțiunile pe care țĭ le daŭ salcîmiĭ ce se scutură pe alee, impresionat vecĭnic de eterna schimbare a natureĭ, — viĭ a casă cu gîndul de a scrie. Ce orizonturĭ largĭ de gîndire îțĭ deschide 'n minte frunza care se scutură! Ce noĭan de impresiĭ țĭ-aŭ rămas din luna palidă care plutea adineaurĭ pe cer, și cum aĭ vroi să-țĭ poțĭ așterne plînsul inimeĭ în niște rîndurĭ care să-țĭ amintească ție pe vecĭ noaptea asta, ce n'o să maĭ fie!...

Insă odaĭa ta, maĭ tristă ca noaptea tăcută, însă viața ta maĭ furtunoasă ca furtuna, te chiamă la realitate. Scriĭ,—și scriĭ o bucată veselă, umoristică, cu pretențiĭ de duh.

O daĭ la tipar, ĭar a doua zi prieteniĭ te felicită, găsindu-te «foarte spiritual»... Tu, maĭ trist de cît orĭcînd, primeștĭ felicitările lor ca o batjocură.

Dar pentru ce aĭ scris-o? Pentru că experiența țĭ-a arătat cum că cetitorul are nevoĭe după masă de o bucată «recreativă», precum alțiĭ aŭ trebuință de brînză orĭ de fructe... Și dacă nu ĭ-aĭ fi dat tu porția asta digestivă, ci 'n locu-ĭ aĭ fi oferit visurile tale anoste și inutile, el ar fi alergat la chioșc, unde colegiĭ tăĭ, maĭ inteligențĭ ca tine, i-ar fi prezintat aceea ce caută.

Să facem dar spirit, țĭ-aĭ zis, de vreme ce asta cere domnul public. Dacă nu, sîntem redușĭ să rămînem cu marfa pe pĭață... Și-aĭ făcut spirit, pe cînd în fața ta vedeaĭ tabloul vestit al clownuluĭ posomorît stînd trist și dus pe gîndurĭ într'un antract, după ce se scălămbăĭase 'n fața domnilor spectatorĭ...

Frumoasă meserie țĭ-aĭ ales, tinere cu visurĭ lungĭ și minte scurtă!

Eĭ bine, presupunerea asta e adevărată, ea se 'ntîmplă în fie-care zi mie, vecinuluĭ, vrășmașuluĭ meŭ, tuturor iloților condeĭuluĭ.

Se 'nțelege, publicul gustă opera, adese orĭ îĭ găsește defecte și nicĭ odată nu vrea să știe dacă glumele nu-s eșite din lacrimĭ,—precum nu știm de cîte orĭ pîĭnea care ne place e frămîntată în blesteme, dintr'un grîŭ udat cu plînsul uneĭ țărănimĭ istovite...

Dar numaĭ aci se manifestează influența legilor comerciale asupra arteĭ?

De loc. Literatura 'ntreagă poartă pecetia mercantilităței veacului. Să luăm, de pildă pe un artist care...

Dar nu. Să-l luăm maĭ bine în numărul viitor, — căcĭ articolul riscă să fie prea lung și, decĭ, să rămîĭe necetit. Administrația ziaruluĭ s'ar suferi și, — să nu uĭtăm că scrim după gustul publiculuĭ.

ANTON BACALBAȘA.

GALERIA IMPARȚIALĂ

Burghezul de peste drum

Burghezul de peste drum este un domn pe care nu pot zice că-l cunosc, — de vreme ce nu ĭ-am vorbit nicĭ odată, — dar pe care, cu toate astea, mi se pare că-l știŭ destul de bine.

Cînd mă scol dimineața, cel d'întîĭŭ om pe care'l văd e dumnealuĭ; ĭar seara tot pe dumnealuĭ îl zăresc cînd somnul începe să-mĭ închidă genele.

Odaĭa mea răspunde cu fereastra peste drum de „cafeneaua modernă". De-acolo nu lipsește nicĭ-odată burghezul.

Am fost curios să-l știŭ cine e și mi s'a spus că e un negustor retras din afacerĭ, după ce ĭ-a mers bine. A fost de toate: a cultivat tutun odinioară, a avut magazin de brașovenie, cherestea, magaziĭ de grîne, case de închiriat, a maĭ făcut comerț cu bonurĭ și cu lozurĭ, în sfîrșit a 'nțeles vĭața negustorească cu toate ramurile eĭ.

Acuma are un venit de două-spre-zece miĭ de leĭ pe an, pe carĭ și ĭ-a plasat cum a putut maĭ bine.

Familie și semne particulare n'are; dar are 'n schimb un nepot, — un stricat, — care-ĭ poartă sîmbetele.

Burghezul meŭ nu-ĭ interesant de cît la cafenea. Acolo are aerul unuĭ fundator, par'c'ar fi epitropul uneĭ bisericĭ. Vine dimineața la ceasurile șeapte, pleacă numaĭ la amiază de mănîncă, se 'ntoarce peste un ceas și rămîne pînă'n noapte. Din vremea cînd erà negustor, ĭ-aŭ rămas două obiceĭurĭ: nu mănîncă seara și nu doarme după amiază. De aceea, cafeneaua modernă nu cunoaște un membru maĭ statornic, maĭ devotat și maĭ regulat ca dumnealuĭ. Se zice că-l chiamă Tache Fundulea.

Viața domnuluĭ Tache este un roman monoton: dacă ĭ-aĭ citit o pagină, îĭ cunoștĭ și pe cele-l'alte toate. Are un organism intelectual de moluscă. Une orĭ are aerul că cugetă; dar dacă-l priveștĭ bine, apoĭ te convingĭ că nu-ĭ capabil de asemenea glumă: ochiĭ-ĭ caută înainte ca 'n vid, nedeslușind nimic; tot ce-ĭ trece pe dinainte e mort, nu-ĭ spune nimic și nu-l mișcă.

La cafea, cînd îșĭ scoate tabacherea neagră, și țigareta de chihlibar, cînd îșĭ udă degetul cel mare ca să sucească o foaĭe *Dorobanțul*, de sigur gîndește tot așà de puțin ca și cînd citește *Varietățile* din gazete.

In privința gazetelor, ce să spun? Le purică pe toate de la cap pîn'la coadă și n'are preferință pentru nicĭ una din ele. Cînd le isprăvește pe toate, se apucă de citit anunțurile: așà e 'n curent cu progresele industrieĭ. Alte orĭ vin băețĭ de ăĭa carĭ împart anunțurĭ de circ orĭ de prăvăliĭ nouĕ. Domnu Tache le ĭa tot-d'auna și le descifrează cu patimă, par' c'ar ceti un tratat de economie politică.

La alegerĭ, pe care le privește ca pe o sarcină, votează cum îĭ vine: uneorĭ cu polițaĭul actual, alteorĭ cu cel trecut. Căcĭ ideĭ politice n'are și nicĭ nu ține să aĭbă. In fond însă, e maĭ mult liberal de cît conservator, de și e maĭ mult conservator de cît liberal.

Nicĭ-odată nu s'a gîndit că are să moară vreo-dată și nicĭ cuĭ o să lase averea; dar e sigur că, dacă va face testament, nu va uità biserica sfîntu Niculae, unde merge regulat la hram.

Eŭ, de cîte orĭ îl văd, mă apucă o milă de el, ca de o ruină. In domnu Tache văd icoana uneĭ generațiĭ ce se duce și-mĭ pare răŭ că nu se duce maĭ repede. Incurcă lumea de geaba; e un capital mort, ca și baniĭ ce ține 'n casă.

Wunder.

UNEĬ MOARTE

I

Așĭ vrea s'o maĭ revăd și-acum,
Și mă pornesc pe vechĭul drum:
Departe, 'n umbra unor teĭ,
E casa eĭ.

Lîngă fereastră mă opresc,
Intreb de ea, aștept, privesc,
Dar tot în juru-mĭ e pustiŭ...
Doar eŭ sînt viŭ!...

Și mă re'ntorc pe vechĭul drum,
Ca s'o maĭ plîng,—tîrziŭ!—acum;
Uĭtată, 'n umbra unor teĭ,
E groapa eĭ...

II

Frumosul cap nu se maĭ vede...
La geam, sub albele perdele,
Cum între norĭ subțirĭ de seară,
Ar fi ivirea uneĭ stele...

O! ce nebun iubește 'n noapte
Un astru vecĭnic neatins?
Ca tine, frate, și eŭ caut
Amorul eĭ de-apururĭ stins!...

Frumosul cap cu ochĭ albaștri
Stă rece, fără de cuvînt,
Ca o icoană a Durereĭ
Pe-al inimeĭ etern mormînt!

III

S'a stins fermecătorul glas
Ca o poveste de demult, —
Dar în tăcere de-am rămas
Imĭ pare că și azĭ l-ascult...

Era ca un suspin adus
De adierea uneĭ serĭ, —
Suspinul blînduluĭ Isus
Murind pe cruce în durerĭ...

Saŭ desmĭerda ca într'un vis
O aripă de înger trist,
De gîndul eĭ pribeag trimis
S'adoarmă doru-mĭ de artist...

O! dacă 'n alte lumĭ se cîntă,
Divinu-țĭ glas, iubita mea,
Era o simfonie sfîntă,
Era un cîntec dintr'o stea...

Traian Demetrescu.

DUPĂ 10 MAIŬ

De zece Maĭŭ eŭ am fost în provincie. A, e foarte interesant în provincie, cînd e paradă.

Toată noaptea plouase. Da ce ploaĭe! Turnà cu găleata. Din pricina asta, primăria a făcut cevà economiĭ, că n'a maĭ gătit ulițile în mare ținută. In vre-o treĭ părțĭ ale strădeĭ celeĭ maĭ marĭ s'aŭ ridicat cîteva spînzurătorĭ de triumf învelite în frunze de salcîm,—fiindcă salcîm e berechet prin partea loculuĭ.

* * *

Pe la ceasurile zece m'am instalat la fereastră, ca să văd ce-are să fie. Erà vreme frumoasă acuma, — în tot cazul maĭ frumoasă decît domnișoara care scosese capul cît putuse maĭ bine pe geam, ca să vadă trecînd soldațiĭ, adică ofițeriĭ.

Și treceaŭ, ce-ĭ drept. Cîte un Teacă 'n mare ținută, țanțoș, par'că venea de la Plevna, mergea în fruntea companiilor gătite, care răpăiaŭ pe pavaj ca ploaĭa din ajun. Copiiĭ, viitorĭ Tecuțĭ, le făceaŭ alaĭul cuvenit.

Eŭ mă uĭtam ca prostu și nu pricepeam de loc pentru ce eșà lumea să-ĭ vadă. Cînd trece cîte un ofițer singur, nimenĭ nu 'l bagă în seamă; dar cînd sînt mulțĭ, publicul se uĭtă la eĭ ca la altă drăcie. Mi se pare că are dreptate Schopenhauer, cînd spune că simțim un respect strașnic în fața uneĭ colectivitățĭ pe care, dac'o desfacem în indivizĭ, o disprețuim chiar..

Dar în sfîrșit parada s'a făcut. N'am fost pe-acolo, așà că nu v'așĭ putea spune cum aŭ mers lucrurile. Atîta știŭ, că la cafeneaua principală se adunaseră toate burțile solide, ca să asiste la defilare; cînd colo, defilarea ĭ-a tras pe sfoară, ea nu s'a făcut. Ci-că generalul din partea loculuĭ, om care n'a condus o trupă de cînd îĭ el, s'a temut să nu amețească la paradă, — și așà a fost o desiluzie amară pentru amatoriĭ și amatoarele de soldațĭ.

Păcat!

* * *

Seara a fost luminație. Adică așa vine vorba. Dinasticiĭ, ăștia sînt proștĭ de daŭ în gropĭ: în loc să lumineze la mahalà, unde-țĭ daĭ cu degitele 'n ochĭ și unde sentimentele dinastice se găsesc cîțĭ epurĭ la biserică, eĭ fac toată parada pe un colț din mijlocul orașuluĭ.

Acolo, 'n colțul cela de loc, așezaseră cîte-va lampioane, muzicile cîntaŭ, ĭar elita mînca înghețată, — probabil de fisticurĭ,—ca să se maĭ răcorească de atîta entusiasm.

Toată drăcia asta a ținut pînă la ceasurile un-spre-zece. Dup'asta s'aŭ dus să se culce, iar a doua-zi nicĭ nu se maĭ vorbea de toate cîte se petrecuseră 'n ajun, — ca dovadă de cît de sinceră fusese izbucnirea paradeĭ «... la care țara 'ntreagă a luat parte...».

* * *

Din toțĭ, cred că ăĭ cu primăria aŭ cîștigat. Toată parada nu cred c'a ținut maĭ mult de 200 leĭ.

Așĭ fi grozav de curios să văd budgetul Comuneĭ. Trebue să fie un entusiasm de țifre ne maĭ pomenit, și știțĭ că entusiasmul îngroașe al draculuĭ!

RIGOLO.

NALUCIRE

Ceĭ treĭ tovarășĭ îșĭ pregăteaŭ luntrea. Cu mînecile sumese pînă la încheĭetura umăruluĭ cu sînurile lăsate libere în bătaia vîntuluĭ, pescariĭ lucraŭ cîntînd, afară de Petre, — cel maĭ tînăr dintre eĭ, — în ăĭ căruĭ ochĭ se vedea umbra uneĭ durerĭ ascunse.

— Maĭ în grabă, copiĭ, că ne-apucă înoptatul, strigă Moș Tudor cu părul nins, — dar vesel și vioŭ ca un copil. Omul acesta îșĭ petrecuse toată viața între cer și apă. Sufletul luĭ devenise ușuratic ca o undă. Glasul luĭ îndemna la rîs și la muncă, și el însoțea pe ceĭ-l'alțĭ tovarășĭ ca o nădejde tot-d'auna credincioasă.

Cel de al treilea,—Barbu,—privea pe luciul limpede și liniștit al bălțeĭ, ca și cum ar fi avut o înțelegere cu apa să comploteze înpotriva locuitorilor din adîncul eĭ.

Soarele, mărindu-se, cobora către apus. Nicĭ un nor nu păta seninul ceruluĭ; peste toată firea să împrăștia adierea molatecă a serilor de vară.

Cînd luntrea fu urnită de pe malul nisipos, tovarășiĭ se urcară într'însa, Petre și Barbu, așezîndu-se la lopețĭ, iar Moș Tudor, la cîrmă.

Și porniră.

Departe, la marginea dinspre miază zi a bălțeĭ, era locul destinat pentru prinderea peșteluĭ. Tovarășiĭ sperau să'șĭ umple năvoadele, de astă-dată, și în tot timpul drumuluĭ cîntecile lor nu maĭ conteneaŭ. Singur Petre tăcea.

Brațele luĭ musculase mînuiaŭ lopata cu acelașĭ ritm puternic și regulat, dar gîndul luĭ era aĭurea. Plecase cam fără voia luĭ, tovarășiĭ îl luaseră cu de-asila, căcĭ o presimțire dureroasă îĭ neliniștea sufletul de cît-va timp.

Voinicul acesta cu trupul fermecător de viril, cu chipul blajin și altă dată vesel, ajunsese în starea unuĭ om de oraș, abătut, sceptic și ademenit de filosofia tristă a zădărnicieĭ existențeĭ noastre.

Insurat de un an și jumătate cu cea maĭ frumoasă fată din sat, hărnicia luĭ la muncă se îndoise, căcĭ visul luĭ cel maĭ drag, îĭ umpluse sufletul cu noroc și lumină.

Despre dragostea luĭ cu această fată se vorbea în sat ca despre o idilă.

De la o vreme însă Petre bănuía că femeĭa luĭ îl înșeală. I se părea luĭ că la cîrciumă băețiĭ se uĭtaŭ la el cam batjocoritor, iar femeile, cînd îl zăreaŭ trecînd pe lîngă gardurile curțeĭ lor, șopteaŭ în taină.

Cum îĭ nălucise această bănuială, nicĭ el nu 'șĭ da bine seamă. Intr'o seară femeĭa luĭ vorbea, în pragul ușeĭ, cu Gheorghe, notarul. Ea rîdea, și cum îșĭ îmlădia trupul cam pe spate, par'că i-ar fi fost dor de strîngerĭ de brațe. Notarul se uĭta galeș la ea și rupea nervos frunzele uneĭ ramurĭ de salcîm, pe care o ținea în mînă.

Tocmaĭ atuncĭ el intra în curte, aducînd o sticlă plină cu rachiŭ. Cînd fu la doĭ pașĭ de dînșiĭ, luĭ i se păru că aude pe femeĭa luĭ șoptind notaruluĭ «..... la răsăritul luneĭ».

Notarul le dete bună seara și plecă, iar luĭ Petre, din clipa aceĭa, i se schimbă firea.

La masă el o întrebă:

— Dar ce rîdeaĭ așa cu notarul?

Ea îĭ repetă gluma, pe care i-o povestise notarul, cunoscut în tot satul ca cel maĭ glumeț om.

Petre mînca rar și nu-șĭ ridica ochiĭ din taler. După o pauză, iar o întrebă cu acelașĭ graiŭ aspru:

— Dar ce fu vorba aceĭa..... «la răsăritul luneĭ?»

— Ce vorbă? Răspunse ea uĭmită.

— Vorba care o spuseșĭ chiar tu... Crezĭ că n'am auzit-o?

— Asta e curată nălucire, omule!

— Așa?... nălucire!... Bine nălucire să fie!

De atuncĭ bănuiala a crescut, ca o bubă veninoasă, în sufletul luĭ Petre. Pentru el munca devenise o povară, cu tovarășiĭ luĭ avea adese-orĭ neînțelegerĭ, așa ca din senin, iar odihna luĭ de noapte era turburată de cele maĭ chinuitoare gîndurĭ.

Un an, după căsătorie, femeĭa luĭ născu un copil. El însă nu simți nicĭ o bucurie, stăpînit și întunecat de aceĭașĭ credință oarbă.

* * *

Luntrea se legăna ușor, înaintînd mereŭ pe luciul curat al apeĭ.

Jeraticul stelelor aprinsese cerul înfrumusețînd noaptea cu o măreție uĭmitoare. De peste baltă, unde se desfășuraŭ livezĭ întinse și bogate, se auzeaŭ trilurile pĭerdute ale unor fluere de ciobanĭ. Și ca niște luminĭ depărtate, se zăreaŭ focurile de la stînă, stingîndu-se treptat.

Tîrziŭ răsări luna, după un deal.

Ochiĭ luĭ Petre se ridicară, instinctiv, către ea, și tresări. Brațele luĭ se înmuiară, iar lopata abia atingînd fața apeĭ, pĭerdu echilibrul luntreĭ.

— Aĭ obosit, Petre? strigă Moș Tudor. Trecĭ tu la cîrmă și dă-mĭ mie lopata.

Dar el nu primi; printr'o forțare supremă îșĭ recăștigă puterile. Luntrea se clătina, par'că ar fi fost să se răstoarne.

Luna împînzise pe apă lumina eĭ bălaĭe.

— Fraților, nu maĭ pot, nu maĭ pot!... rosti de-o dată Petre. Să ne 'ntoarcem înapoĭ, dacă sunteți creștinĭ și vă ĭe milă de durerea frateluĭ vostru.

Și în cuvinte tremurătoare, aci violente și adîncĭ, aci înduioșate ca niște suspine, Petre mărturisi tovarășilor săĭ bănuĭala, care îl neliniștea de atîta vreme. El cerea ca să se întoarcă din drum, încredințat că femeia luĭ îl înșela și în noaptea aceĭa. Răsăritul luneĭ îĭ exaltase presimțirea pînă la nebunie.

Tovarașiĭ se împotriviră: unde se maĭ pomenise ca niște oamenĭ plecațĭ la treabă, să se întoarcă după o bănuială copilărească și neîntemeiată? Și cu cine era să 'l înșele femeia luĭ? Cu notarul? Dar Gheorghe era un băĭat despre care nu s'auzise nicĭ o faptă rea, și-apoĭ, tot satul știa că el ducea dorul uneĭ fete, cu care avea de gînd să se unească în curînd.

Petre însă nu voi să înțeleagă nimic, azvîrli lopata, se ridică în picioare, încercînd să'șĭ lepede cămașea, — hotărît să se întoarcă în not.

Moș Tudor judecă zădărnicia orĭ-căreĭ împotrivirĭ și căută să'l liniștească. Cu o privire blîndă făcu un semn înțelept celuĭ-l'alt tovarăș

Intoarseră luntrea.

* * *

Taceaŭ cîte-și treĭ. Fie-care se'adîncise în gîndurĭ felurite și încetul cu încetul aceiașĭ bănuială îĭ cuprinsese pe toțĭ.

Durerea și nerăbdarea luĭ Petre izbucnea, din cînd în cînd, în vorbe amenințătoare:

— Cățeaua!... Nelegiuita!... Am s'o fac țăndărĭ!...

Moș Tudor se cutremură,— inima luĭ trecuse prin viața asta ușoară, ca o pasăre. Povețele luĭ interveneaŭ: omul trebuĭe să-șĭ stăpînească mînia; dacă femeĭa e necredincioasă și păcătuește, alung-o!... La ce bun să înfunzĭ ocna, ca ucigaș al femeiĭ tale? N'aŭ să te ĭerte nicĭ oameniĭ, nicĭ D-zeŭ!

Petre îșĭ îndoise puterile, luntrea par' că zbura.

Cînd ajunseră la locul de unde porniseră, Moș Tudor luă pe Petre de braț, îĭ zmulse cuțitul de la brîŭ și cu vorbe bune căuta să-ĭ domolească furia.

Casa luĭ Petre era așezată pe deal.

— Asta nu gîndeam s'o petrec, maĭ rosti Moș Tudor, ținîndu-se de pașiĭ luĭ Petre, care urca dealul.

Barbu rănăsese în vale, lîngă luntre.

Cînd ajunseră în fața porțeĭ, Petre se opri, respirînd greoĭ. La lumina luneĭ

figura luĭ se zărea palidă ca a unuĭ mort, ochiĭ luĭ deveniseră sălbaticĭ.

Intrară uşor în curte,

Moş Tudor îl ţinea de braţ.

—Staĭ, întîĭ să ne uĭtăm prin fereastră, şopti bătrînul.

Razele luneĭ băteaŭ în geamurile, neacoperite de perdele. Amîndoĭ se apropiară, în vîrful picioarelor, de fereastră şi priviră înăuntru.

Femeia luĭ Petre, cu sînul desgolit, îşĭ legăna copilul în braţe, care plîngea încet. Glasul eĭ îngîna un cîntec de leagăn, adormitor şi melancolic.

La icoana din părete candela ardea.

In toată împrejurimea: tăcere şi singurătate.

Moş Tudor se retrase de la fereastră, şi ţinînd mereŭ de braţ pe Petre îl depărtă cîţĭ-va paşĭ de casă.

— Asta ţi-a fost bănuiala? întrebă el, clătinînd din cap. Aĭ năucit, omule!

Şi îşĭ făcu cruce.

In vreme ce Petre căzuse în genunchĭ, —şi plîngea.

TRADEM.

SUPERFICIALITĂŢĬ ACADEMICE

In una din şedinţele din urmă ale trecuteĭ sesiunĭ Academice, D. T. Maiorescu s'a supus, cam fără voie, după cum mărturiseşte, uneĭ forme împrumutate de Academia noastră de la Academia franceză, forma răspunsuluĭ obligatoriŭ la un discurs de recepţiune.

De la uniĭ carĭ aŭ asistat la acea şedinţă a Academieĭ, am auzit că acest răspuns al D-luĭ Maiorescu a făcut o mare impresie asupra auditoruluĭ. De aceea, îndată ce l'am văzut tipărit în fruntea număruluĭ din urmă al *Convorbirilor literare*, m'am grăbit să mă pun şi în curentul acestuĭ eveniment literar atît de important. Am citit decĭ acest răspuns, căruia *Convorbirile* ĭ-aŭ dat titlul de *Poesiile D-luĭ Naum* şi cea d'intîĭŭ reflexiune pe care mĭ-am făcut'o citindu-l, a fost că mare trebuie să fie fascinaţiunea pe care o poate încă produce asupra unor oamenĭ reputaţia unuĭ nume, înfăţişarea academică, gesturile studiate, cadenţarea vorbiriĭ, chiar acoperind o sărăcie aproape totală de ideĭ saŭ vederĭ ceva maĭ adîncĭ şi maĭ originale.

In adevăr, D. Maiorescu n'a împrumutat formeĭ pe care o pomeneşte de cît acea parte ridicolă, în care un «maĭ vechiŭ Academician» adresîndu-se «recipiendaruluĭ» îĭ spune cam aşa ceva că:

— D-ta, D-le recipiendar, te-aĭ născut la 1829; prin urmare aĭ astăzĭ 65 de anĭ; aĭ avut nefericirea să-ţĭ pierzĭ părinţiĭ pe cînd eraĭ încă în copilărie; pe urmă te-a dat un unchiŭ la şcoală; aĭ învăţat clasele primare la Socola, liceul la Pomirla şi literile la Heidelberg; copil, îţĭ plăceaŭ arşicele; tînăr, făceaĭ poeziĭ, — ş'aşa maĭ departe.

Şi chiar această parte comică a discursuluĭ D-sale, D. Maiorescu şĭ-a îngrijat-o *în fond* atît de puţin, în cît ajunge să spună că la 1865, cînd D. Naum s'a reintors la Iaşĭ, şĭ-a găsit moştenirea părintească risipită prin neîngrijirea *celor ce l'aŭ epitropisit*, — uĭtînd că D. Naum la 1865 avea frumoasa vîrstă *de 36 de anĭ*, şi lăsînd a se înţelege ast-fel că pînă la această vîrstă poetul ar fi fost pus sub interdicţie.

* * *

Dar *forma* răspunsurilor la discursurile de recepţiune *în Academia franceză*, afară de partea aceasta caraghioasă, maĭ are o parte serioasă, în care se analisează opera «recipiendaruluĭ».

Ce-a făcut D. Maiorescu cu această parte Pentru ceĭ ce l'aŭ ascultat la Academie ea a putut fi înlocuită — poate — cu arta declamatorică cu care «maĭ vechiul academician» a recitat vr'o 200 de versurĭ din operile «recipiendaruluĭ», — tipărit însă discursul D-sale, care în conţinut e maĭ scurt chiar de cît aceste citaţiĭ, face o impresie dezastruoasă.

In adevăr, toată analiza opereĭ «recipiendaruluĭ» făcută de D. Maiorescu, se reduce la treĭ afirmaţiĭ: că opera D-luĭ Naum nu este din acele carĭ se impun atenţieĭ obşteştĭ, lucru pe care de alt-fel D. Maiorescu n'avea nevoe să-l repete, după cum a făcut'o, de două orĭ, — că «poetul nostru» nu e «monocord» şi-şĭ aduce aminte şi de Anacreon şi Ovid, ce e drept fără a merge cu gîndul pînă la realismul cinic al luĭ Aristofan, *necum al fragmentaruluĭ Herondas* (ce-o fi căutînd biĕtul Herondas aci?), — în sfîrşit că opera D-luĭ Naum ar fi, între altele, şi «*un noŭ exemplu pentru a dovedi eroarea oare-cum elementară a celor ce pretind, că autorul este esenţial determinat în opera de artă prin mijlocul social contimporan*».

* * *

In ce priveşte prima din aceste afirmaţiĭ, toată lumea e de acord, — a doua poate fi cinstită D-luĭ Maiorescu.

A treia însă maĭ are şi defectul de a nu fi dovedită de loc.

Cum? D. Naum în puţinele versurĭ pe care le-a scris, s'a smuls de sub influenţa mijloculuĭ social contimporan? A vorbi despre *lampadodromĭ* şi despre *fasce consulare*, — chiar şi în versurĭ mediocre, — este oare de ajuns pentru a te crede avîntat afară din influenţa acestuĭ mijloc? Dar chipul entuziast în care D. Naum vorbeşte despre «acvilele romane» şi despre «puterea *şi tăria* călcîiuluĭ roman», nu ne descopere în D-sa pe omul influenţat de şovinismul modern? Dar strofa... ciudată în care D. Naum spune că Platon a daţ omuluĭ un suflet pentru ca «după moarte tot încă să vieze», şi că nemernica ştiinţă «în vecĭ a sfărmat» acest suflet, nu este oare o judecată (dacă se poate numi aşa) care se resimte nu numaĭ de mijlocul maĭ mare contimporan, dar şi de cel maĭ strîmt, junimist?

Şi acestea sunt exemple pe care le-a declamat chiar D. Maiorescu. Ele s'ar putea înmulţi, chiar şi din şubreda operă a poetuluĭ de la Copoŭ.

* * *

Vor fi multe împrumutărĭ străine, «a căror oportunitate poate fi controversată», desigur însă că sunt şi unele care nicĭ odată n'ar putea fi înlocuite printr'o declamatorică superficialitate.

CR.

EXPLICAŢIE

O foaĭe săptămînală care apare 'n Capitală şi care mă 'njură în mod regulat, recurge 'n număru-ĭ de azĭ la un procedeŭ foarte cinstit.

Ca să justifice acuzarea că volumul meŭ *Moş Teacă* e plagiat, numita pune pe două coloane o bucată din Ch. Leroy şi... o bucată din *Moftul Romîn*, zicînd: ĭată ce a scris Leroy şi ĭată ce a scris D. A. Bacalbaşa.

N'am de gînd să mă apăr, pentru că *Evenimentul Literar* a scris o serie 'ntreagă de articole, în care a dovedit cît sînt de caraghioşĭ aceĭ ce văd în *Moş Teacă* un plagiat.

Vreaŭ însă să arăt ce necorecţĭ sînt domniĭ de la foaĭa săptămînală din Bucureştĭ. *Bucaţa la care pun numele meŭ n'a fost nicĭ odată iscălită de mine şi* **nu figurează în volumul meŭ**

Las, decĭ, ca lumea să judice corectitudinea numiţilor.

Eŭ ştiŭ ce vor stimabiliĭ: vor polemică.

Eĭ bine, cheful ăsta, n'o să li-l fac, fiind-că nu vreaŭ să le fac reclamă într'un ziar aşă de răspîndit ca *Adevĕrul*. Iĭ las să sfîrie în agonie, îĭ las să piară de inaniţie.

Mi se pare că asta-ĭ doare maĭ răŭ, pentru că-ĭ atacă la comerţ.

Surugiĭ, înjuraţĭ! Oneştilor literaţĭ, iscăliţimă la orĭ-cîte bucăţĭ vreţĭ,—eŭ nu răspund, eŭ nu fac reclamă.

Anton Bacalbaşa.

SUMARUL

„EVENIMENTULUI LITERAR“ № 22, DIN 16 MAI

DIRECTOARE: SOFIA NĂDEJDE

Nereuşite literare, Sofiea Nădejde; In pădure (poezie), I. Păun; Un congres, C. Şărcăleanu; Cu Dumnezeŭ (poezie), A. Steuerman; Cine sunt eŭ, C. Şărcăleanu; Nuvelă, C. Florea; La recrutare (poezie), M. Dafin; Psihologia de clasă (incheere), C. Vraja; Probleme (poezie), D. Nanu; Licenţiat No. 1, Vindex; De dorul ochilor (versurĭ), St. Loreanu; Ciorapul «Vieţeĭ», Verax; Amintirĭ din şcoală, E. Taĭnă; Pentru Domnul A. Vlahuţă, Directia; Grafomanul, de X.

FRAGMENT DINTR'UN JURNAL

In căutarea uneĭ profesiĭ

188.....

15 Ianuarie.

Astă-zĭ profesorul de Botanică trebuia să vorbească despre «Origina vieţeĭ pe pămînt»; sunt mîhnit la culme că n'am putut să mă duc la Universitate să-l ascult.

Sunt ceasurile 10 şi eŭ staŭ în pat şi privesc cum plouă afară, în două cu zapădă.

Is greŭ bolnav de cincĭ zile, —exat din ziua cînd trebuia să-mĭ plătesc chiria caseĭ şi cafeaua cu lapte.

De cîte orĭ cînd treptele scăreĭ scîrţiind, îmĭ bag capul în plapomă şi gem cumplit. Gazda mea intră, se aşează încet pe scaun cu mîna la gură şi cu privirea tristă. Mă crede pe moarte; —de nu m'ar crede bolnav, mi-ar cere chiria.

In dimineaţa asta aştept factorul care-mĭ aduce mandatul poştal; sper să mă fac bine de îndată ce i-oĭŭ vedea chipiul şi geanta,—geanta maĭ cu seamă.

Sună clopotul!

Dacă-ar fi suta mea de francĭ!

Toc! Toc! Toc!—E suta mea, nu mă maĭ îndoesc un minut. Aş cunoaşte bătaea asta cale de-o poştă. Degetele factoruluĭ lovind uşa, daŭ în tot-d'auna un sunet metalic foarte plăcut.

2 ore de-amiază.

Astă-zĭ am dejunat la masa comună. Slavă domnuluĭ! pot să zic că mi-a trecut boala, —simt numaĭ puţină ameţeală. Ce, e glumă să staĭ tu în pat cincĭ zile şi cincĭ nopţĭ, om teafăr sănătos!

Casă, masă, spălat, luminat, încălzit, am plătit cucoaneĭ 87 de francĭ şi 65 de banĭ,—maĭ am pe sufletul meŭ 12 francĭ şi 35 de banĭ. Cum să-ĭ împart?

Să vedem.

Sînt dator 8 francĭ la o librărie,—pot să nu trec pe strada aceea pînă la luna viitoare.

Despre cizmar şi croitor nicĭ nu maĭ vorbesc, nu-ĭ pot plăti nicĭ cu economiile dintr'un veac. O să le aplic sistemul librărieĭ,—n'o să daŭ nicĭ o dată pe stradele acelea.

Idem pentru cîrnăţar şi cofetar.

Din ce studiez maĭ de aproape lista creditorilor, văd că-mĭ taĭŭ toate eşirile. O să ajung să nu pot păşi peste pragul caseĭ.

Cum dracu să-ţĭ ajungă o sută de leĭ pe lună!

Singura datorie pe care o pot plăti şi pe care trebue s'o plătesc din pămînt, e tutunul.

Să trăesc fără tutun nu-ĭ cu putinţă; ş'apoĭ mă fac de rîs, tutungioaica crede că'sămiral elveţian,—compromit toată marina elveţiană, dacă nu plătesc.

20 Ianuarie.

Unul din prietenĭ a primit din ţară un supliment de banĭ, brînză de burduf, făină de păpuşoiŭ şi prăjiturĭ.

Sînt nevoit să ies din rezerva pe care mi-a impus'o plata tutunuluĭ. In seara asta trebue să facem cinste brînzeĭ şi mămăligeĭ.

Imediat ce-a început să se întunece, m'am furişat spre locuinţa prietenuluĭ care se găsea în posesiunea excelentelor articole de maĭ sus.

Sîntem treĭ inşĭ în jurul pachetuluĭ. Discutăm asupra mijloculuĭ de-a face mămăligă în Belgia. Ne lipsesc şi cunoştiinţele şi instrumentele acesteĭ interesante operaţiĭ. Maĭ îndrăsneţ de cît ceĭ-l'alţĭ mi-am luat sarcina să îndeplinesc eŭ minunea asta. M'am dus jos la bucătărie şi după multe şi diverse încercărĭ, am răuşit să fabrice mămăliga într'un ibric de cafea. Cucoana de gazdă şi cele două fete ale eĭ urmăreaŭ de aproape operaţiile mele, şi rîdeaŭ de se prăpădeaŭ.

Cînd am apărut cu farfuria cu mămăligă, masa era pusă şi nerăbdarea prietenilor ajunsese la culme.

Brînza era minunată, dar mămăliga mea a avut un succes foarte mediocru, — eŭ unul dam vina pe făină.

După masă ne-am făcut fie-care colac în jurul ceştilor cu cafea şi am început eterna conversaţie: *De unde venim, cine sîntem şi unde mergem?* — adecă noĭ treĭ, nu omenirea.

De unde venim? era uşor de spus, veneam cu toţiĭ de-acasă; cine sîntem? treĭ calicĭ marĭ şi laţĭ,—douĭ din noĭ voiaŭ să se facă naturaliştĭ şi unul avocat; unde mergem? aicea era maĭ greŭ de răspuns,—în tot cazul departe grozav nu puteam merge că n'aveam cu ce.

Pentru Hamlet totul se reducea în: *a fi, saŭ a nu fi*, la noĭ totul se învîrtea în jurul luĭ: *a avea saŭ a nu avea.*

Conversaţia asta, ca toate conversaţiile noastre, s'a sfîrşit în mod vag, în mijlocul celor maĭ fantastice şi maĭ imposibile ipoteze filosofico-ştiinţifice.

1 Februarie.

La masa noastră a venit un tovarăş noŭ, un bulgar sosit de curînd din munţiĭ Balcanĭ. E un om în vrîstă, cu barba mare. Are o figură blîndă şi bună, ochĭ albaştri şi visătorĭ.

Nu ştie o boabă franţuzească şi a venit în Belgia să se procopsească.

De la prima vedere ne-am împrietenit, maĭ cu seamă că ştia şi romîneşte.

Am plecat cu el la pădure să ne plimbăm. Pe drum aflu că'ĭ sărac lipit pămîntuluĭ şi el. Incă unul de-aĭ noştri va să zică! Se înmulţesc grozav săraciĭ la masa noastră, asta nu-ĭ a bine.

Bietul bulgar e de o naivitate fenomenală, deşi e un om care are o oare-care cultură.

Ca să mă flateze şi să-mĭ cîştige simpatia mĭ-a spus că a fost o-dată în ţara romînească, că i-a plăcut grozav romîniĭ, dar că toată călătoria luĭ în Romînia s'a mărginit la un singur oraş care ĭ-a plăcut de minune. L'am întrebat ce oraş a văzut de ĭ-a plăcut aşa de mult?

Calafatul, mĭ-a răspuns el, făcînd un gest măreţ!

M'am pus pe o bancă, nu mă maĭ puteam ţine pe picioare de rîs.

Bulgarul văzînd succesul enorm pe care îl obţinuse, mĭ-a maĭ istorisit una şi maĭ nostimă, o întîmplare a luĭ de la Viena.

Plecînd spre Bruxelles, s'a oprit pentru cîte-va zile la Viena. Indată ce-a ajuns la hotel, prima luĭ grije a fost să scrie a casă şi să-şĭ dea şi adresa.

După aceea s'a dus să se plimbe prin oraş, aşa la întîmplare. Din una în alta, a rătăcit bine-ha, de nu maĭ ştia pe ce lume se găseşte.

Dă'ĭ încolo, dă-ĭ încoace, n'a fost chip să se maĭ întoarcă de unde plecase. Şi cea ce era maĭ nostim, e că uitase cu totul numele strădeĭ şi a hoteluluĭ la care trăsese. In sfîrşit văzînd că nu-ĭ maĭ dă de capăt, a luat şi el o hotărîre eroică şi înţeleaptă: cum avea banĭ la dînsul, s'a dus la primul hotel care ĭ-a eşit în cale, a cerut o odae, condeiŭ, cerneală, hîrtie şi a scris imediat luĭ tată-săŭ să-ĭ răspundă care-ĭ adresa luĭ la Viena, că el a perdut-o!

După opt zile tată-săŭ ĭ-a scris adresa şi bietul bulgar s'a dus de şĭ-a luat bagajul şi a şi plecat la Bruxelles.

10 Februarie.

Sunetul metalic al degetelor factoruluĭ mĭ-a dat fiorĭ de nespusă bucurie.

Mă uit pe mandat: 125 (una sută douăzecĭ şi cincĭ) de leĭ!

Va să zică stratagema reuşise. Ceĭ de-acasă mĭ-aŭ sporit leafa pe luna asta cu 25%.

Suplimentul acesta am să 'l pun de-o parte pentru zile şi evenimente marĭ.

Sătul de-atîta sărăcie şi ameninţat chiar să n'am nicĭ suta obicĭnuită pînă la capăt, începusem să plămădesc tot felul de planurĭ măreţe de îmbogăţire. Vedeam eŭ că nu-ĭ nicĭ o brînză de făcut cu diploma mea, chiar de-aşĭ lua-o. Voiam să rup o dată cu viaţa asta monotonă şi cu grija creditorilor.

Pentru ca să-mĭ aduc la îndeplinire planurile mele de îmbogăţire îmĭ trebuiaŭ o sută de leĭ ca fond-prim, de-aceea manevram acasă cu scrisorile. Primul supliment îl smulsesem, îmĭ maĭ trebuiaŭ 75 de leĭ şi apoĭ adio mizerie!

Bulgarul meŭ era foarte savant în ale negustorieĭ şi mă convinsese că dacă ne-am uni forţele, am putea face ispravă mare. El trebuia să aducă în tovărăşie cunoştinţele luĭ negustoreştĭ şi eŭ relaţiile pe carĭ le aveam cu-o sumă de oamenĭ din Bruxelles, carĭ, prin averea şi poziţia lor socială, puteaŭ să facă să reuşiască planurile noastre.

Planul era cam următorul: să scriem un fel de memoriŭ amănunţit asupra bogăţiilor neexploatate ale Bulgarieĭ, şi să-l tipărim. Sigurĭ că memoriul nostru trebuia să facă mare impresie asupra capitaliştilor belgienĭ, să ne punem la dispoziţia acelora carĭ ar dori lămurirĭ şi maĭ amănunţite asupra acestor bogăţiĭ, să-ĭ convingem cu argumente foarte solide de minunatele afacerĭ pe carĭ eĭ le-ar fi putut între prinde în Bulgaria, şi de îndată ce o societate anonimă, fondată pe baza indicaţiilor noastre, ar începe să funcţioneze cu succes, să fim şi noĭ răsplătiţĭ cu o sumă oare-care de banĭ.

Toată ziua şi toată noaptea citeam şi scriam în sensul acesta. Masa noastră era plină de Monitoare oficiale bulgăreştĭ şi belgiene, de broşurĭ şi cărţĭ statistice, de buletinele tuturor pieţelor comerciale din lume, în sfîrşit de tot ceea ce putea să slujească, de departe saŭ de aproape, întreprindereĭ noastre.

Tratasem despre toate bogăţiile Bulgarieĭ numaĭ asupra uneia ţineam cel maĭ straşnic secret; o păstram s'o exploatăm numaĭ noĭ cînd om avea cu ce.

Bulgarul îmĭ demonstrase cu cifre că, şesurile ţăreĭ luĭ fiind pline de oase de animale şi de oamenĭ morţĭ în ultimul războiŭ, noĭ le-am fi putut culege şi vinde în Belgia la fabricele de chibriturĭ şi de vax.

Iată afacerea secretă.

14 Februarie.

Memoriul e gata!

Se compune din două-zecĭ de coale de hîrtie, scrise mărunt şi pline de cifre şi de greşelĭ de ortografie. Sîntem mîndri de opera noastră şi sigurĭ de izbîndă.

După dejun am plecat la redacţia unuĭ mare ziar din Bruxelles; am mare încredere în inteligenţa şi perspicacitatea primuluĭ redactor, om cu multă influenţă în partidul luĭ şi în relaţiĭ de prietenie cu o sumă de milionarĭ.

Ajuns la redacţie, n'am voit să intru în sala cea mare, am chemat pe primul redactor afară, nu voiam să maĭ vadă şi alţiĭ aerul meŭ serios şi preocupat la culme.

Primul redactor m'a primit în cabinetul luĭ particular, unde ĭ-am explicat pe larg planurile mele de îmbogăţire şi mijloacele de a le realiza. Mă temeam să nu văd rizînd cu hohot de expunerea mea, dar nu, n'a rîs. Din contra, avea aerul foarte serios şi părea convins că cele ce-ĭ spuneam nu-s absurde.

Ne-am dat întîlnire la o berărie pe la orele 6 seara. Acolo trebuia să-ĭ prezint şi pe bulgar şi să discutăm împreună.

Am fost cu toţiĭ foarte exacţĭ la rendez-vous.

Ne-am aşezat la masa cea maĭ singuratică din ungherul cel maĭ retras al berărieĭ.

Discuţia a fost lungă şi animată. Masa era plină de cifre făcute cu degetul înmuiat în bere. Cum mie nu-mĭ prea place băutura asta, paharul meŭ slujea de călimară.

Am cerut prietenuluĭ de la gazeta politică să ne dea o recomandaţie la o gazetă mare comercială care să ne publice memoriul şi pe urmă să-l scoată în broşură şi să ne prezinte milionarilor pe care-ĭ cunoştea.

Ca să'l cîştigăm şi maĭ mult de partea noastră, ĭ-am comunicat secretul cu transformarea caselor eroilor martirĭ în chibriturĭ şi vax, şi i-am făgăduit că'l luăm tovarăş în afacere.

Am căpătat recomandaţie la gazeta comercială şi făgăduinţa că vom fi prezintaţĭ milionarilor şi ne-am despărţit.

Ce noapte frumoasă! Ce visurĭ plăcute! Porturile Belgieĭ gemeaŭ de vapoarele noastre şi Zeul Marte se strîmba urît la noĭ văzînd ce voiam să facem din oasele soldaţilor căzuţĭ pe cîmpul de luptă!

20 Februarie.

Am fost la Anvers şi am vorbit cu directorul ziaruluĭ comercial care trebue să publice memoriul. Lucrul s'a aranjat de minune, primul pas spre lumea milioanelor a fost făcut.

M'am întors la Bruxeles foarte satisfăcut. M'am dus să-mĭ văd prieteniĭ pe care nu-ĭ văzusem de atîta vreme şi carĭ, deprinşĭ să se întîlnească cu mine în fie-care zi, începeaŭ să se îngrijască de dispariţia mea subită şi neaşteptată.

Am devenit un mister, o enigmă ambulantă. Prieteniĭ mă înconjoară şi mă întreabă ce mi s'a întîmplat.

Le răspund cu gesturĭ vagĭ din mîinĭ şi din cap, ridic ochiĭ în podele, suspin, am aerul unuĭ om foarte preocupat şi de mare viitor.

Prieteniĭ nu înţeleg de loc schimbarea mea, afară de cel cu brînza de burduf, care miroase că încep să devin un om important pe lume.

Dintr'o ochire ne înţelegem: şi el are planurĭ şi ar vrea să mi le comunice.

Ne dăm întîlnire la dînsul acasă pentru a doua zi.

. . . .

ERI, ASTĂ-ZI, MÎINE

Pentru noĭ, carĭ trăim la sfîrşitul secoluluĭ al XIX, există o sumă de fenomene foarte însemnate, o serie de progrese uriaşe realizate de omenirea contimporană, care ne lasă recĭ saŭ ne impresionează foarte puţin, tocmaĭ prin faptul că trăim în mijlocul lor, că ele ne înfăşoară, ne cuprind din toate părţile.

Ca şi soldatul, care amestecat în învălmăşagul lupteĭ, nu vede de cît fapte isolate, greŭ de coordonat împreună şi care n'are nicĭ o ideie precisă şi limpede de totalul evenimentelor ce se petrec pe toată întinderea cîmpuluĭ de luptă, tot asemenea şi noĭ nu putem să vedem toată întinderea şi complexitatea progresuluĭ cultural al epoceĭ noastre, din pricină că ne aflăm în învălmăşagul luptelor şi progreselor de toate zilele.

Generaţiile viitoare, văzînd de departe totalul operelor veaculuĭ nostru, va putea să-şĭ dea samă maĭ bine de lupta titanică pe care a desfăşurat'o omenirea în decursul veaculuĭ acestuia şi de progresele imense, incalculabile, pe care le-a adus la îndeplinire lupta asta.

Să luăm un singur exemplu: *Presa.*

Ce era Presa la sfîrşitul veaculuĭ trecut şi la începutul veaculuĭ nostru?

Nimic, s'aŭ aproape nimic.

Franţa întreagă avea pe timpurile acelea o Presă maĭ puţin numeroasă, maĭ puţin desvoltată şi maĭ puţin interesantă de cît oraşul Bucureştĭ de astă-zĭ.

Gazetele cotidiane care apăreaŭ în toată Europa, în întîiul sfert al secoluluĭ nostru, se pot număra pe degete.

Aceste gazete nu eraŭ alt-ceva de cît buletinele personale ale cîtor-va case domnitoare, saŭ organe prost făcute şi răŭ plătite ale cîtor-va guverne efimere.

Cît despre ziarele saŭ revistele pur literare saŭ ştiinţifice pe vremea aceea, nicĭ nu se poate vorbi în mod serios de dînsele. Apariţia uneĭ foĭ speciale de literatură şi ştiinţă era un eveniment de puţină însemnătate, ce se petrecea rar de tot. Ele trăiaŭ obscure şi cu anevoe, şi-şĭ dedeaŭ repede sfîrşitul din pricina persecuţiilor politico-religioase şi din pricină că nu găseaŭ mare răsunet în public.

Dar astăzĭ? Numărul revistelor şi al ziarelor care se ocupă exclusiv cu literatura şi cu ştiinţa, a ajuns să fie enorm. S'ar putea scoate o revistă săptămînală destul de voluminoasă, care şĭ-ar putea umplea toate paginele, indicînd absolut numaĭ numele şi adresa tuturor revistelor şi gazetelor franceze, ce apar în decursul unuĭ singur an.

Acelaşĭ lucru se poate spune şi despre volumele care cuprind subiecte filosofice, literare, sociologice, critice, etc.

O viaţă întreagă n'ar fi de ajuns cuĭ-va ca să poată citi tot ce s'a tipărit în volum, — şi citind numaĭ opere de-o oare-care valoare chiar, — în decursul unuĭ singur an, în Franţa, în Germania saŭ în Anglia, şi totuşĭ cea maĭ mare parte din aceste volume se desfac, multe din ele cu folos chiar.

Căcĭ astăzĭ mulţămită colosaleĭ răspîndirĭ a instrucţieĭ, milioane de oamenĭ aŭ nevoe, cer cu orĭ-ce preţ, să citească şi să se instruiască.

Ploaea, torentul acesta de ziare, broşurĭ, reviste şi volume cade pe un pămînt setos, avid să soarbă în întregime valurile acestea de gîndire omenească cristalizată.

In ţară la noĭ, deşi din nefericire cam încet, se produce acelaşĭ fenomen.

Era o vreme cînd o odă, un sonet, o cugetare filosofică, o ipoteză ştiinţifică, nu circulaŭ de cît în manuscris, printre cîţĭ-va prietenĭ şi cunoscuţĭ.

Autorul era prea mulţămit, încîntat chiar, dacă se vorbea un moment de manuscrisul luĭ într'un salon oare-care saŭ într'un cerc restrîns de prietenĭ.

Ceĭ carĭ posedaŭ pe vremea aceea o mică bibliotecă, eraŭ maĭ puţin numeroşĭ, de cît aceĭ carĭ posedă astă-zĭ doĭ caĭ şi o trăsură.

Pînă maĭ deună-zi a citi era un lux, a scrie un lux şi maĭ mare, iar posibilitatea pentru un editor de a şĭ acoperi măcar în parte cheltuelile de imprimare a uneĭ gazete, reviste saŭ volum, — o himeră.

Cu răspîndirea cultureĭ în masele adîncĭ ale poporuluĭ, numărul imprimatelor a sporit şi la noĭ în mod simţitor.

Nu cunosc care e cea d'întîĭŭ carte care şĭ-a scos cheltuelile de imprimat în ţara romînească, ea ar trebui însă să fie aflată şi faptul semnalat. Căcĭ din ziua aceea s'a întîmplat la noĭ mare revoluţie a deşteptăreĭ minţeĭ din întunericul în care zăcea.

Nouă ni se pare astă-zĭ faptul acesta fără nicĭ o importanţă; sînt convins că generaţiile viitoare îĭ vor serba centenarul.

De vre-o zece anĭ încoace, maĭ cu seamă începe să se vadă şi la noĭ posibilitatea ca o gazetă să poată fi la adăpostul subvenţiilor şi un autor să-şĭ cîştige traiul cu scrierile sale.

Sînt ţărĭ carĭ aŭ dovedit în de-ajuns că nu-ĭ nevoe de o populaţie de zecĭ de milioane pentru ca mişcarea culturală să-şĭ ia sborul.

Suedo-Norvegia şi Danemarca, aŭ, proporţional cu numărul populaţieĭ, o mişcare culturală maĭ însemnată de cît Franţa. Pricina: *toată populaţia ştie carte.* La noĭ numaĭ 22% ştiŭ să scrie şi să citească în Suedo-Norvegia **997 la mie ştiŭ carte!**

Arta şi ştiinţa aşteaptă la noĭ maĭ mare imbold şi maĭ frumoasă recompensă de la înmulţirea şcolilor de cît la Academiĭ şi ministere. In sensul acesta trebue să lucrăm cu toţiĭ dacă voim să ne punem la pas cu mişcarea culturală din apus.

Şi fiind-că începem să avem un public cititor ceva maĭ numeros, un public care nu numaĭ că citeşte dar cam alege, începe să aĭbă preferinţe marcate pentru ce-ĭ frumos şi bun, a sosit momentul să se facă o cultură serioasă, sistematică şi solidă acestuĭ public.

Cînd autoriĭ noştri cu talent vor simţi că aŭ în faţa lor un public gata să le cumpere operele, să le citească cu drag şi cu pricepere, să-ĭ admire şi să-ĭ susţie, vom asista la o desvoltare artistică însemnată.

Căcĭ orĭ-cît de puternic ar fi talentul unuĭ scriitor, el nu poate să fie mulţămit nicĭ să-şĭ desvolte la maximum toate forţele talentuluĭ săŭ, dacă scrie literatură de cabinet, menită să fie citită de un număr restrîns de curioşĭ şi de blazaţĭ.

Dacă artistul formează gustul publiculuĭ şi'l îndrumează pe căĭ frumoase şi ruinătoare, nu-ĭ maĭ puţin adevărat că şi publicul inteligent şi numeros încurajează stimulează şi susţine pe artist, dîndu-ĭ puterĭ nouĭ de luptă şi orizonturĭ largĭ vederilor sale.

Un artist care scrie numaĭ pentru o castă saŭ chiar pentru o clasă socială, e ca o plantă delicată de seară, care nu produce seminţe şi care se ofileşte şi moare la atingerea celuĭ maĭ mic curent.

Ceĭ carĭ aŭ dragostea arteĭ şi vor să se jertfească eĭ, aŭ neapărate datoriĭ să lupte *imediat* şi *din toate puterile lor* pentru lăţirea instrucţieĭ în masele populare.

Există, cred eŭ, un mijloc foarte simplu şi eficace pentru a face ca lupta aceasta să fie încoronată de cel maĭ deplin succes,—îl voiŭ indica în numărul viitor.

I. THEODORESCU.

BANCHETUL EROILOR

Tipografia «Nouă» Gr. Panaitescu, Pasagiul Bănceĭ Naţionale, 19.

Imprimat pe hârtia din Fabrica LETEA.